

6 Pojmenujte významové a formální vztahy v těchto skladebních dvojicích:

prověří – uchazeče	chudý – duchem	vánoční – ozdoby
účast – v závodě	jeho – rozhodnutí	toužící – po svobodě
přecházení – mimo přechod	hodně – dávno	srazil – na přechodu
koupit – pohlednice, mapy a suvenýry	natočený – v koprodukcii	výstup – na vrchol
hledá – neúnavně	nechtěné, a proto nemilované – dítě	premiér – tj. předseda vlády

7 Doplňte k uvedeným slovům (slovním spojením) vhodná slova nebo slovní spojení tak, aby nastaly vztahy:

a) přiřaďování; b) přistavování.

Vzor: příbor	a) <i>nejen příbor, ale i talíř</i>	b) <i>příbor, tj. lžice, vidlička a nůž</i>
o prázdninách	a)	b)
Palackému	a)	b)
dnes	a)	b)
Velikonoce	a)	b)
sportovat	a)	b)
mluvnice	a)	b)

8 K podtrženým slovům vyhledejte všechny jejich členy nadřazené a podřazené. V těchto skladebních dvojicích určete významové a formální vztahy.

K zastávce právě přijížděla tramvaj. Rodina si nepřeje *podávat* médiím další informace. *Ministerstvo* dopravy *plánuje* na jaro bezpečnostní *kampaň* pro motorkáře. Vzájemným *překřikováním a obviňováním* se vyznačovala včerejší debata *ve sněmovně*. Nejen *Novozélandané*, ale i mnohé *osobnosti* z celého světa vzdali *hold* Edmundu Hillarymu, prvnímu *pokořiteli* nejvyšší hory světa. Mezi hosty svatebního *obřadu* byli i vodáci z Tábora. Zprávy z *asijských* burz předjímaly mnohem *dramatičtější* vývoj. Národní *galerie* přijala *nabídku* Národního muzea *v Soulu zapůjčit* do Prahy na dva roky kolekci prvotřídních artefaktů. Vydejte se do Théb, *města* bohů a faraonů. I přes porážku ve finále je doma *přivítali* jako hrdiny. Z naší třídy se na medicínu *hlásí* nejen Roman a David, ale i Marta a Klára. *Asteroid* objevili *v říjnu* minulého roku *vědci* z amerického Střediska blízkozemních objektů. Jen během posledního roku *se počet* nehod na tomto úseku dálnice téměř *zdvojnásobil*. Velinský kostel s márnicí a zvonici *jsou chráněny* jako kulturní památka. *Po* své *porážce* se Kartágo *poměrně* brzy vzpamatovalo.

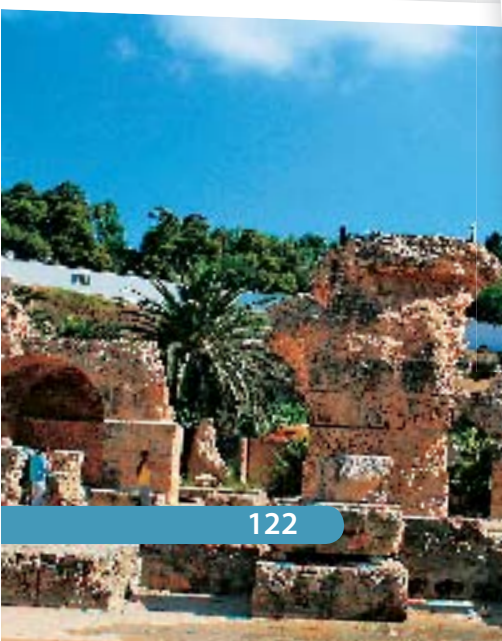

Kdo byl a čím se proslavil František Palacký?

František Palacký

Kartaginské ruiny

Edmund Hillary a Tenzing Norgay

Proč se slaví Velikonoce?

Kde leží nejvyšší hora světa?

Vyhledejte na mapě Soul, Théby a Kartágo. Stačí použít současnou zeměpisnou mapu.

4. Větné členy

Jakákoliv složitější stavba obvykle vyžaduje materiál různého druhu, vlastností a funkcí, znalosti, ale také nápad tvůrce. Bez toho nelze dosáhnout očekávaného výsledku. A to bezesporu platí i pro stavbu věty. Slova a slovní spojení jsou sice základním materiálem pro stavbu věty, mají však různé vlastnosti, a tak plní ve větě různé funkce, tj. jsou různými větnými členy. Se znalostmi a důvtipem lze z tohoto relativně omezeného jazykového materiálu vytvářet nekonečné množství vět a textů.

Přísudek (predikát)

Slovo nebo slovní spojení ve funkci přísudku vyjadřuje:

- **děj:** Němci *zkoumají* svitky od Mrtvého moře. Rentgenovou metodou *chtějí zjistit* místo jejich dávného vzniku;
- **stav:** Tento systém *patří* mezi nejlepší produkty. Dnes *jsem spala* až do deseti;
- **vlastnost:** Pro nekomerční použití *je* tento antivirový program volně *dostupný*. Jedinou *podmínkou je* registrace;
- **změnu:** Patnáctileté Australance se po transplantaci jater *změnil* Rh-faktor krve. Ve čtvrtek české akcie díky změněné náladě na vyspělých burzách *oživly*. Na zledovatělé vozovce *se stal* vůz *neovladatelným*.

Přísudek jednoduchý bývá vyjádřen:

- **slovesem plnovýznamovým** ⇒ **přísudek slovesný:**
O víkendu se Českem *přežene* vichřice. Jak *jste se měli*? Zraněný *byl dopraven* do nejbližší nemocnice;
- **slovesem sponovým + ⇒ přísudek jmenný se sponou:**
 - a) + **substantivum:** *Je medvěd všežravec?* *Budte bez obav!* Konečně *je po dešti*;
 - b) + **adjektivum:** *Nebud' tak zbrklý!* Tato příručka *se pro mě stala nepostradatelnou*;
 - c) + **zájmeno:** *Ta zvířata jsou* určitě *jejich*. *To je* určitě *někdo* ze sousedství;
 - d) + **číslovka:** *Tři mušketýři byli* vlastně *čtyři*. Nakonec *byl* až *desátý*;
 - e) + **infinitiv:** *Veronika byla lyžovat*. *Věřit není rozumět*;
 - f) + **příslovce:** *Je nám bez něj smutno*. *Že prý bude* letos abnormálně *deštivo*;
 - g) + **citoslovce:** *Bylo mi ouvej*;
 - h) + **vedlejší věta:** *Edita prostě nebyla* taková, *jakou ji chtěli mít rodiče*;
- **jménem beze spony** ⇒ **přísudek jmenný:** *Dort z polárky – dárek nad dárky*;
- **citoslovcem:** *Papoušek frnk* z klece ven a vzápětí *byl fuč*. *Dveře prásk* a pak *se jen sypaly střepy*.

Substantivum ve jmenné části přísudku může být v pádě prostém (bez předložky) nebo předložkovém: Citoslovce *je* neohebný slovní *druh*. Tehdy mi *byla* velkou *pomocí*. Ondra *je sportovec* tělem i duší. Jazyk *je nástrojem* dorozumívání. Jiřina *je prý docela k světu*. *Nebyla jsem zrovna z nejpilnějších*. Taková věc *je* člověku jen *pro zlost*.

Je třeba rozlišovat sloveso **být** ve funkci spony a sloveso **být** jako sloveso pomocné ve složených slovesných tvarech, zejména rodu trpného: Počet dodavatelů **bude** v nejbližší době **rozšířen**: sloveso **rozšířit** je v přísudku ve tvaru budoucího času rodu trpného, proto jde o přísudek slovesný. **Srážky budou pravděpodobně ojedinělé**: přísudek jmenný se sponou.

Slovesa sponová jsou:

Není náhodou, že od mnohých citoslovců byla odvozena slovesa, která jsou pak slovesným predikátem. Uveďte taková slovesa.